

*І.Б. Івасів, д-р екон. наук, проф.,
ДВНЗ "Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана"*

РОЗВИТОК ГЛОБАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ

Лібералізація фінансових ринків у середині 70-х років минулого століття призвела до усунення існуючих раніше правил і контролю над рухом капіталу, внаслідок чого сфери функціонування міжнародного ринку капіталів вийшли далеко за рамки національних регулюючих органів. Реформи на національному рівні будуть недостатніми, якщо не супроводжуватимуться інституційними та правовими перетвореннями у міжнародному масштабі.

Одним із важливих напрямів розвитку глобального управління фінансовою системою є корпоративне управління. У системі глобального фінансового регулювання потрібно враховувати стандарти корпоративного управління, створені для банків, включаючи національні та міжнародні кредитні інститути.

У сучасній фінансовій теорії основна проблема управління полягає в існуванні можливості для менеджерів компанії приймати управлінські рішення в інтересах максимізації власного добробуту, а не на користь власників бізнесу. Цьому особливо сприяє система, коли зовнішній моніторинг надає стейкхолдерам менше інформації порівняно з менеджерами-інсайдерами.

Ефективна структура корпоративного управління для банків передбачає наявність систем внутрішнього контролю, здатних усунути асиметрію інформації та знижувати ймовірність потенційних потрясінь на фінансових ринках. Зазначені форми ринкової нестабільності вимагають державного втручання. Якщо б головний регулятор міг мати повну інформацію про всіх агентів та здійснювати трансфери між ними, то міг би досягти так званого Парето-покращення, коли покращення стану одних суб'єктів відбувається без погіршення стану інших. У реальності регулятори не мають доступу до приватної інформації агентів, тож можуть досягти лише обмеженого Парето-оптимуму. Скорочення витрат, пов'язаних з проблемою принципал-агент, значною мірою залежить від структури корпоративного управління фінансових інститутів і від інформаційної прозорості фінансових ринків.

У 1997 році Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) опублікувала перелік стандартів корпоративного управління. Принципи корпоративного управління ОЕСР покликані забезпечити правила для фондових бірж, компаній, інвесторів та інших зацікавлених сторін, які відіграють певну роль у процесі розвитку ефективного корпоративного управління.

Базельський комітет розробив рекомендації для вирішення багатьох проблем корпоративного управління, з якими зокрема стикаються й транснаціональні банки. Однак перше ґрунтовне узагальнення окремих правил і стандартів, які стосуються корпоративного управління, в розрізі практики топ-менеджменту та діяльності банківських груп і транснаціональних банків, було втілено у так званому Базелі II. За цим документом регулятори надають банкам можливість розрахувати норматив капіталу з використанням власних внутрішніх оцінок. Тому Базельський комітет вважає, що використання цього прогресивного підходу має поєднуватись із наявністю сильних систем корпоративного управління та нагляду. Зокрема, Базельський комітет визначає, що усі суттєвих аспекти внутрішнього рейтингу та оцінка процесів мають бути схвалені радою директорів банку або призначеного ним комітету, а також топ-менеджерами банку. Останні повинні мати спільне розуміння системи оцінки ризиків банку і пов'язаних з нею управлінською звітністю. Також за базельськими рекомендаціями топ-менеджмент зобов'язаний інформувати раду директорів або призначений нею комітет про всі зміни та винятки, які можуть істотно впливати на діяльність системи ризик-менеджменту банку.

За угодою Базеля II наглядовий орган має право встановлювати правила, що регулюють практику корпоративного управління та ризик-менеджменту в банках, а також основні вимоги для оцінки достатності капіталу та розкриття інформації для інвесторів.

У перспективі вимоги до якості ризик-менеджменту і, відповідно, до компетенцій топ-менеджменту банків будуть зростати. Ці вимоги визначатимуться новими стандартами за назвою Базель III. У вересні 2010 р. стало відомо, що за рішенням міністрів фінансів країн, що входять до групи G-20, запровадження Базеля III буде відбуватися поетапно і має завершитися до 2019 р. Як і попередні базельські стандарти, Базель III є мінімальними стандартами. Банки зобов'язані підтримувати адекватність регулятивного капіталу значно вище за встановлений мінімум (ця вимога стане обов'язковою в рамках компонента 2, як це було і в Базелі II). У проекті нових стандартів Базеля III запроваджено так званий буфер збереження капіталу, антициклічний буфер капіталу та вимоги капіталу стосовно системоутворюючих банків. Дані елементи нових стандартів капіталу будуть враховувати національні особливості. Це ж стосується і корпоративного управління. Так, планується, що банки, які матимуть співвідношення капіталу до активів менше 2,5 %, будуть наражатися на обмеження на сплату дивідендів, викуп акцій та виплату бонусів.

Зараз основним нормативним документом у сфері корпоративного управління для банків є Базельські рекомендації 2006 р. Базельський

комітет з банківського нагляду, спираючись на підходи ОЕСР, які стосуються компаній усіх секторів економіки, розробив принципи корпоративного управління спеціально для банків. При цьому сам Базельський комітет пояснює, що цей документ не призначений для створення нової нормативно-правової бази і не замінює існуюче національне законодавство, правила і кодекси, а має на меті сприяти банкам у зміцненні їх структури корпоративного управління, а також допомогти керівникам в оцінці якості даної структури.

Як було з'ясовано, в різних країнах існують різні структурні підходи до проблеми корпоративного управління. Важливим завданням регулюючих органів є забезпечення стимулів для керівництва банків дотримуватися вимог нормативного регулювання щодо управління економічними ризиками. Оскільки різні національні ринки генерують різні види ризиків, не існує універсальних законів та нормативної практики. У глобальну систему управління фінансовими ринками мають бути включені і питання корпоративного управління, які можуть мати різні форми залежно від економічної та правової структури конкретної юрисдикції.

*Н.В. Камашева, канд. екон. наук,
Національний банк України, м. Київ*

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗПОДІЛУ ВАРТОСТІ НАДАНИХ В ЕКОНОМІКУ КРЕДИТІВ ЗА РЕГІОНАМИ УКРАЇНИ

Вплив світової фінансово-економічної кризи відобразився на процентній політиці вітчизняних банківських установ. Наприкінці 2008 – початку 2009 років в умовах невизначеності економічної ситуації, проблем з вільною ліквідністю банків та погіршення фінансового стану позичальників процентні ставки за кредитами прискорено зростали: з 15,8 % річних у вересні 2008 року до 23,3 % річних у лютому 2009 року.

За умови поступової стабілізації ситуації на грошово-кредитному ринку, що спостерігалась у другій половині 2009-2010 років, достатнього рівня тимчасово вільної ліквідності банків, зниження вартості кредитів на міжбанківському ринку, а також процентної політики НБУ (зокрема, триразове зниження облікової ставки протягом 2010 року), вартість кредитів поступово знижувалась. У серпні поточного року вона була на 5,3 п.п. нижчою, ніж у грудні 2009 року і становила 12 %.

При цьому спостерігалася суттєва диференціація процентних ставок як за секторами економіки (для домашніх господарств вони були вищими, ніж для нефінансових корпорацій), так і за видами валют (у національній валюті вартість кредитів була більше, ніж в іноземній).